

УДК 657.6

JEL Classification: M11, M21, M41

DOI: [https://doi.org/10.32515/2663-1636.2020.5\(38\).163-169](https://doi.org/10.32515/2663-1636.2020.5(38).163-169)

Н.Ю. Головченко, доц., канд. екон. наук

О.О. Головченко, доц., канд. екон. наук

Центральноукраїнський національний технічний університет, м. Кропивницький, Україна

Побудова ефективних систем контролю розрахунків непобутових споживачів в умовах різних форм оплати за спожиті енергетичні ресурси

У статті системно розглянута проблема нена належного контролю за розрахунками за спожиті енергоресурси непобутовими клієнтами вітчизняних трейдингових енергетичних компаній. Встановлені правові аспекти, що регулюють договірні відносини сторін під час поставки енергетичних ресурсів. Означені типові умови розрахунків за спожиті енергоресурси і способи їх адекватного відображення у інформаційних підсистемах трейдингових компаній. Запропоновані принципи алгоритмізації календаря платежів клієнтів у прив'язці до місяця поставки, на підставі чого запропоновані процедури контролю за своєчасністю розрахунків з урахуванням перехідних залишків (дебіторської і кредиторської заборгованості).

система розрахунків, контроль розрахунків, дебіторська заборгованість, умови оплати, графік розрахунків, енергетичні ресурси

Н.Ю. Головченко, доц., канд. екон. наук

А.А. Головченко, доц., канд. екон. наук

Центральноукраїнський національний технічний університет, г. Кропивницький, Україна

Построение эффективных систем контроля расчетов бытовых потребителей в условиях различных форм оплаты за потребленные энергетические ресурсы

В статье системно рассмотрена проблема ненадлежащего контроля за расчетами за потребленные энергоресурсы бытовыми клиентами отечественных трейдинговых энергетических компаний. Установлены правовые аспекты, регулирующие договорные отношения сторон при поставке энергетических ресурсов. Обозначены типовые условия расчетов за потребленные энергоресурсы и способы их адекватного отражения в информационных подсистемах трейдинговых компаний. Предложены принципы алгоритмизации календаря платежей клиентов в привязке к месяцу поставки, на основании чего предложены процедуры контроля за своевременностью расчетов с учетом переходящих остатков (дебиторской и кредиторской задолженности).

система расчетов, контроль расчетов, дебиторская задолженность, условия оплаты, график расчетов, энергетические ресурсы

Постановка проблеми. Сьогоднішня ситуація на ринках традиційних енергетичних ресурсів (природного газу та електричної енергії) характеризується жорсткою конкуренцією між трейдинговими компаніями, які працюють із досить незначною маржинальністю продажу. Стандартна прибутковість продажу енергетичних ресурсів непобутовим споживачам (юридичні особи) на ринку газу коливається в межах 5-6%, на ринку електричної енергії – 1-2%, а отже досягнення планових показників загального фінансового результату для багатьох продавців нерозривно пов'язані зі значними об'ємами поставки та лібералізацією умов оплати за поставлені (спожиті) енергетичні ресурси. Крім традиційної для даних ринків форми оплати – попередньої оплати, – значного розповсюдження набувають інші форми оплати за спожиті енергоресурси: подекадна оплата, графікова оплата, постоплата.

Своєчасне надходження оплати від клієнтів є єдиним джерелом придбання ресурсів, що в подальшому реалізуються. Будь-яке негативне відхилення від обумовлених термінів оплати (протермінування) визначає дефіцит фінансових ресурсів

для купівлі ресурсу для майбутніх поставок. Відтак, важливим елементом управління фінансовим забезпеченням процесу купівлі-продажу енергоресурсів непобутовими споживачами є контроль за дотриманням клієнтами умов раніше укладених договорів в частині своєчасності оплати за спожиті ресурси.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження загальних підходів побудови інформаційних підсистем управління активами, у тому числі й дебіторською заборгованістю, будь-якого підприємства досить глибоко розглянуті у наукових працях багатьох вітчизняних вчених [2, 3, 9, 15].

Достатня кількість публікацій зосереджує увагу наукової спільноти на різних прикладних аспектах обліку та контролю дебіторської заборгованості залежно від потреб управління. Зокрема, Білик М.Д. у своїй публікації розглядає загальні принципи управління дебіторською заборгованістю [1]; Дергалюк Б.В. пов'язує систему управління дебіторською заборгованістю з питаннями економічної безпеки [5]; Іванов Є.О. досить змістовно розглядає основні фактори, які впливають на рівень дебіторської заборгованості [6]; Іванчук Р.М. та Сливка Я.В. у своїх роботах досліджують методологічні засади формування інформації про дебіторську заборгованість в інформаційних системах вітчизняних підприємств [7, 14]; Москалюк Г.О. досліджує систему внутрішнього контролю дебіторської заборгованості у всіх загальних аспектах [8]. Водночас, прикладні аспекти трансформації інформаційних підсистем обліку, а особливо контролю дебіторської заборгованості трейдингових підприємств енергетичного сектору залишаються поза увагою вітчизняних науковців.

Постановка завдання. Метою цієї статті є формулювання основних напрямків удосконалення інформаційних підсистем контролю дебіторської заборгованості трейдингових компаній, які постачають традиційні енергоресурси (природний газ та електроенергію) непобутовим споживачам, в частині формування повноцінної системи управління грошовими надходженнями у чіткій прив'язці до умов укладених договорів поставки.

Виклад основного матеріалу. Будь-який трейдинговий процес укрупнено можна представити, як безперервну систему придбання (поповнення) товарних запасів та їх відпуску (реалізації) покупцям залежно від маркетинг-стратегії конкретного торговельного підприємства. Відтак у системі торговельної діяльності конкретного трейдингового підприємства відбувається постійний рух грошових коштів, які у спрощеному розумінні спочатку скеровуються на придбання товарних запасів. Потім відбувається доведення цих товарних запасів до клієнтів шляхом фінансування збутових (транспортування, сортування, зберігання, поліпшення споживчої якості тощо), загальновиробничих, адміністративних та інших операційних витрат. Далі відбувається процес приймання-передачі товарної продукції покупцю з її оплатою, яка у вигляді грошових коштів повертається у грошовий обіг трейдингового підприємства для фінансування наступних продажів.

Конкретизуючи викладену вище, досить спрощену, систему обігу грошових коштів торговельного підприємства у контексті нашого дослідження – торгівлі класичними енергетичними ресурсами (природним газом та електричною енергією) – слід зазначити, що найбільш складною з точки зору управління грошовим обігом на досліджуваному ринку є стадія управління поверненням коштів або, інакше кажучи, оплатою клієнтів за спожиті енергетичні ресурси.

Як зазначалось нами раніше, відпуск енергетичних ресурсів відбувається на підставі договорів поставки. Правова сутність договорів поставки закріплена статтею 265 Господарського кодексу України, згідно якої за договором поставки одна сторона – постачальник зобов'язується передати (поставити) у зумовлені строки (строк) другій

стороні – покупцеві товар (товари), а покупець зобов'язується прийняти вказаний товар (товари) і сплатити за нього певну грошову суму [4].

У контексті досліджуваного нами ринку правові засади договорів постачання енергоресурсів розширюються у відповідних нормативно-правових документах: Законах України «Про ринок природного газу» [13], «Про ринок електроенергії» [12], Правилах постачання природного газу [10], Правилах роздрібного ринку електричної енергії [11].

Отже, ми можемо сказати, що на підставі укладених договорів поставки енергетичних ресурсів, завжди виникають взаємоузгоджені та закріплені у договорі зобов'язання сторін, частиною яких є:

- обов'язок продавця поставити обумовлені договором енергетичні ресурси;
- перехід права власності на реалізовані енергоресурси від продавця до покупця;
- обов'язок покупця сплатити за придбані енергоресурси продукцію.

Слід звернути увагу на те, що послідовність виникнення вищезазначених зобов'язань може бути абсолютно різною. Така послідовність залежить від умов контрактів (договорів) поставки, якими можуть бути передбачені:

- попередня оплата за товарну продукцію, що поставляється;
- часткова попередня оплата за поставлену товарну продукцію;
- графікова постоплата за поставлену товарну продукцію;
- повна постоплата за поставлену товарну продукцію тощо.

Застосування тої чи іншої схеми оплати покупцями за реалізовані енергоресурси багато у чому залежить від: маркетинг-стратегії трейдингової компанії, ситуації на відповідному ринку (дефіцит або профіцит енергоресурсів), конкурентними діями та пропозиціями інших трейдерів тощо.

За сукупністю зазначених факторів досягаються певні домовленості трейдерів та покупців щодо умов оплати за поставлені енергоресурси. На сьогодні найбільш розповсюдженими умовами оплати за енергоресурси, що постачаються, є:

- 100% попередня оплата – відбувається, як правило, за 5-7 днів до дати поставки та пов'язана з необхідністю постачальника здійснити ряд формальних процедур у відповідних електронних реєстрах;
- 100% постоплата – на протязі 3-5 днів з моменту завершення поставки та оформлення акту приймання-передачі, як правило це 12-15 числа місяця наступного за звітним;
- оплата за обумовленим сторонами графіком, яка може включати в себе різні варіації попередньої, поточної та постоплати за енергоресурси, що поставляються.

Третій різновид умов оплати за енергоресурси є найбільш популярним останнім часом, адже може передбачати:

- 1) часткове авансування енергоресурсів до початку постачання;
- 2) часткове фінансування поставки енергоресурсів в ході постачання (в ході виконання контракту);
- 3) часткову оплату поставлених енергоресурсів по завершенню поставки.

На наш погляд, перший компонент такої системи розрахунків знаходиться у переважних інтересах трейдингової компанії, другий – у спільних інтересах трейдера і покупця; третій – у переважних інтересах покупця. Відтак, досягнення певних домовленостей щодо умов оплати та їх фіксація у договорах поставки, породжує, на наш погляд, дуже важливий з точки зору ефективного управління трейдинговими компаніями об'єкт контролю – своєчасність виконання покупцями зобов'язань за поставлені енергоресурси.

Проведений нами в рамках цього дослідження аналіз інформаційних підсистем управління трейдинговими компаніями показав, що на сьогодні інструментарій щодо контролю своєчасності виконання покупцями зобов'язань за поставлені енергоресурси є досить збіднений, навіть в умовах часткової автоматизації обліково-аналітичних процесів. Фактично контрольна функція у даному напрямку, в інформаційних підсистемах трейдингових компаній зводиться до:

1) періодичного формування оборотно-сальдових відомостей по розрахунках із покупцями;

2) визначення переліку клієнтів, які мають дебіторську заборгованість за поставлені енергоресурси (періодичне та/або на вимогу);

3) контроль розрахунків окремого покупця-дебітора на предмет дотримання обумовленого сторонами договору поставки графіку платежів.

Таким чином можна сказати, що контрольна інформація про стан розрахунків покупців за спожиті енергетичні ресурси генерується вкрай несистемно та без належної оперативності.

Вважаємо, що для вирішення поставленого прикладного завдання інформаційні підсистеми обліку та контролю трейдингових компаній повинні оперувати наступною інформацією, що у подальшому надаватиметься системі управління для прийняття виважених управлінських рішень:

- загальні умови оплати кожного непобутового контрагента;
- діючий графік оплати кожного контрагента у прив'язці до умов підписаного договору;

- прив'язку термінів оплати до місяця поставки (М); місяця, що передує місяцю поставки (М – 1) та місяця, що слідує за місяцем поставки (М + 1);

- динамічну зміну графіку оплати згідно додаткових угод, які підписуються сторонами.

У результаті застосування зазначеного вище підходу виникає можливість заложити базу алгоритмізації процесу контролю розрахунків покупців за спожиті енергетичні ресурси. Будь-який узгоджений сторонами графік платежів алгоритмічно можна представити у вигляді дати платежу, прив'язавши цю дату до місяця поставки енергетичних ресурсів. Наприклад, узгоджений сторонами графік з 30% передоплатою за 5 днів до місяця поставки, 30% оплатою до 20 числа місяця поставки и 40% постоплатою протягом 15 днів після місяця поставки в картці контрагента можна представити як:

- 25 (М – 1) – 30%;

- 20 (М) – 30%;

- 15 (М + 1) – 40%.

Застосовуючи зазначений підхід до картки кожного контрагента виникає можливість отримати платіжний календар, який відображатиме щоденні планові надходження коштів від покупців. В подальшому цей календар може бути основою для бюджетування трейдингової компанії, як в частині забезпечення її операційної діяльності, так і в частині бюджетування закупівлі енергетичних ресурсів під майбутні поставки.

Наступним важливим аспектом контролю розрахунків за спожиті енергетичні ресурси є контроль дотримання клієнтами графіку їх платежів. Очевидно, що зафіксовані у договорі поставки енергетичних ресурсів терміни розрахунків мають додержуватись контрагентами. Протермінування оплати покупцем спожитих енергетичних ресурсів з великою ймовірністю визначатиме неможливість трейдингової компанії забезпечити повноцінну закупку ресурсу під майбутні поставки, або

недостатність грошових коштів для забезпечення операційної діяльності такого трейдера.

Як наслідок, трейдингова компанія може потребувати залучення кредитних (позикових) коштів задля забезпечення власної діяльності. Залучення позикових коштів у грошовий обіг трейдингової компанії цілком очевидно буде означати зниження прибутковості продажу енергетичних ресурсів або навіть одержання збитків за умови низької маржинальності продажу.

У зв'язку із зазначеним вище, нами пропонується використовувати інтегровані до автоматизованих інформаційних підсистем обліку та контролю розрахунків графіки платежів контрагентів для динамічного контролю відхилення платежів від узгодженого сторонами графіку. З цією метою ми пропонуємо у автоматизованих підсистемах управління трейдинговими компаніями передбачати механізми виявлення та оперативне інформування системи управління про будь-яке відхилення платежів контрагента від узгодженого графіку платежів, як щодо суми так і щодо кількості днів протермінування платежу. Алгоритмізацію такого процесу пропонуємо базувати на умовному кодуванні платежів контрагентів, закладеного нами в основу створення платіжного календаря по сплаті клієнтами за спожиті енергоресурси. Додатковим аспектом, який, на наш погляд, слід враховувати розробникам спеціалізованих програмних рішень із використанням запропонованого нами підходу, є необхідність забезпечувати обчислення суми недоплати (заборгованості) відносно графіка платежів з урахуванням перехідного сальдо розрахунків.

Тобто вибудовуючи аналітичні реєстри та сигнальні документи (процедури) слід мати на увазі можливі перехідні залишки заборгованостей (або переплат) попередніх періодів. Таким чином автоматизований контроль розрахунків контрагентів за спожиті енергетичні ресурси пропонується алгоритмічно пов'язувати зі станом розрахунків за попередні поставки (дебетові або кредитові залишки на дату нової поставки/контракту).

Висновки та перспективи подальших досліджень. В цій публікації нами означена важлива проблема несвоєчасних розрахунків побутових покупців за поставлені трейдинговими компаніями енергоресурси. Зазначена проблема системно пов'язана зі здатністю інформаційних підсистем трейдингових компаній генерувати необхідні для управління дані про наявність заборгованості, її суму, тривалість протермінування платежів (відхилення від узгоджених сторонами графіків платежів) тощо.

У результаті дослідження зазначеної проблеми у всіх важливих аспектах розроблені практичні рекомендації щодо відображення у інформаційних підсистемах трейдингових компаній інформації про графік платежів за спожиті енергоресурси з прив'язкою до місяця постачання, а саме формування у картках контрагентів у розділі діючих договорів поставки відсоткового розподілу зобов'язань покупців на певні, обумовлені договором, дати. Відтак запропоновані конкретні рішення щодо алгоритмізації процедур контролю за своєчасністю платежів контрагентів та формування на цій основі необхідної інформації для системи управління простроченою заборгованістю, які полягають у формуванні контрольних (сигнальних) документів та управлінської звітності побудованих на базі часових та вартісних відхилень від погодженого сторонами графіку платежів.

Подальші дослідження в запропонованому нами напрямку, варто зосередити на удосконаленні фінальних документів із контролю за платіжною дисципліною контрагентів та управлінської звітності щодо своєчасності розрахунків контрагентів за спожиті енергоресурси.

Список літератури

1. Білик М.Д. Управління дебіторською заборгованістю підприємств. *Фінанси України*. 2003. № 12. С. 24-36.
2. Бутинець Ф.Ф., Горецька Л.Л. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах: навчальний посібник. Житомир: Рута, 2002. 544 с.
3. Голов С.Ф. Бухгалтерський облік за міжнародними стандартами: приклади та коментарії: практ. посіб. Київ: Лібра, 2001. 670 с.
4. Господарський кодекс України: від 16 жовт. 2003 р. № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення 17.11.2020).
5. Дергалюк Б.В. Управління дебіторською заборгованістю як інструмент забезпечення економічної безпеки підприємств в сучасних умовах. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/9_2015/45.pdf (дата звернення 17.11.2020).
6. Іванов С.О. Класифікація факторів, що впливають на загальний рівень дебіторської заборгованості підприємства. *Вісник МСУ*. 2005. Вип.1-2. Т.VIII. С. 35-38.
7. Іванчук Р.М. Деякі міркування щодо методологічних засад формування інформації про дебіторську заборгованість. *Економічний вісник Донбасу*. 2005. № 1. С. 11-22.
8. Москалюк Г.О. Система внутрішнього контролю дебіторської та кредиторської заборгованості: напрямки удосконалення і розвитку. *Ефективна економіка*. 2013. № 3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1899> (дата звернення 17.11.2020).
9. Мухин В.И. Основы теории управления: Учебник. Москва: Экзамен, 2002. 256 с.
10. Про затвердження Правил постачання природного газу: Постанова Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг від 30 вер. 2015 р. № 2496. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1382-15> (дата звернення 17.11.2020).
11. Про затвердження Правил роздрібного ринку електричної енергії: Постанова Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг від 14 бер. 2018 р. № 312. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0312874-18> (дата звернення 17.11.2020).
12. Про ринок електричної енергії: Закон України від 13 квіт. 2017 р. № 2019-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2019-19#Text> (дата звернення 17.11.2020).
13. Про ринок природного газу: Закон України від 09 квіт. 2015 р. № 329-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/329-19#Text> (дата звернення 17.11.2020).
14. Сливка Я.В. Актуальні питання щодо обліку розрахунків з покупцями та замовниками: систематизація поглядів. *Вісник ЖДТУ*. 2010. № 2. С.178-182.
15. Усач Б.Ф. Контроль і ревізія: підручник. 7-ме вид., перероб. і доп. Київ: Знання-Прес, 2008. 263 с.

References

1. Bilyk, M.D. (2003). Upravlinnia debitorskoiu zaborhovanistiu pidpriemstv [Management of receivables of enterprises]. *Finansy Ukrainy – Finance of Ukraine*, 12, 24-36 [in Ukrainian].
2. Butynets, F.F., & Horetska, L.L. (2002). *Bukhhalterskyi oblik u zarubizhnykh krainakh: navchalnyi posibnyk* [Accounting in foreign countries: tutorial]. Zhytomyr: Ruta [in Ukrainian].
3. Holov S.F. (2001). *Bukhhalterskyi oblik za mizhnarodnymy standartamy: pryklady ta komentarii: prakt. posib* [Accounting according to international standards: examples and comments: practical guide]. Kyiv: Libra [in Ukrainian].
4. Hospodarskyi kodeks Ukrainy vid 16 sichnia 2003 roku № 436-IV [Commercial Code of Ukraine of January 16, 2003 N 436-IV]. <http://zakon4.rada.gov.ua/laws>. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> [in Ukrainian].
5. Derhaliuk, B.V. (2015). Upravlinnia debitorskoiu zaborhovanistiu yak instrument zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstv v suchasnykh umovakh [Accounts receivable management as a tool to ensure the economic security of enterprises in modern conditions]. <http://www.economy.nayka.com.ua>. Retrieved from http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/9_2015/45.pdf [in Ukrainian].
6. Ivanov, Y.O. (2005). Klasyfikatsiia faktoriv, shcho vplyvaiut na zahalnyi riven debitorskoi zaborhovanosti pidpriemstva [Classification of factors influencing the overall level of receivables of the enterprise]. *Visnyk MSU – MSU Bulletin*, 1-2, VIII, 35-38 [in Ukrainian].
7. Ivanchuk, R.M. (2005). Deiaki mirkuvannia shchodo metodolohichnykh zasad formuvannia informatsii pro debitorsku zaborhovanist [Some considerations on the methodological basis for the formation of information on receivables]. *Ekonomichnyi visnyk Donbasu – Economic Bulletin of Donbass*, 1, 11-22 [in Ukrainian].
8. Moskaliuk, H.O. (2013). Systema vnutrishnoho kontroliu debitorskoi ta kredytorskoi zaborhovanosti:

- napriamky udoskonalennia i rozvytku [The system of internal control of receivables and payables: areas for improvement and development]. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*, 3. Retrieved from <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1899> [in Ukrainian].
9. Muhin, V.I. (2002). *Osnovy teorii upravlenija: uchebnik* [Fundamentals of Control Theory: Guide]. Moskva: Ekzamen [in Russian].
 10. Postanova Natsionalnoi komisii, shcho zdiisniue derzhavne rehuliuвання u sferakh enerhetyky ta komunalnykh posluh «Pro zatverdzhennia Pravyl postachannia pryrodnoho hazu» vid 30 veresnia 2015 roku № 2496 [Natural Gas Supply Rules of September 30, 2015 N 2496]. <http://zakon4.rada.gov.ua/laws>. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1382-15> [in Ukrainian].
 11. Postanova Natsionalnoi komisii, shcho zdiisniue derzhavne rehuliuвання u sferakh enerhetyky ta komunalnykh posluh «Pro zatverdzhennia Pravyl rozdribnoho rynku elektrychnoi enerhii» vid 14 bereznia 2018 roku № 312 (zi zminamy i dopovnenniamy) [Electricity Retail Market Rules of September 14, 2018 N 312]. <http://zakon4.rada.gov.ua/laws>. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0312874-18> [in Ukrainian].
 12. Zakon Ukrainy «Pro rynek elektrychnoi enerhii» vid 13 kvitnia 2017 roku № 2019-VIII [Law of Ukraine of April 13, 2017 N 2019-VIII “About the electricity market”]. <http://zakon4.rada.gov.ua/laws>. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2019-19#Text> [in Ukrainian].
 13. Zakon Ukrainy «Pro rynek pryrodnoho hazu» vid 09 kvitnia 2015 roku № 329-VIII [Law of Ukraine of April 09, 2015 N 329-VIII “About natural gas market”]. <http://zakon4.rada.gov.ua/laws>. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/329-19#Text> [in Ukrainian].
 14. Slyvka, Y.V. (2010). Aktualni pytannia shchodo obliku rozrakhunkiv z pokuptsiamy ta zamovnykamy: systematyzatsiia pohliadiv [Current issues regarding the accounting of settlements with buyers and customers: systematization of views]. *Visnyk ZhDTU – ZhDTU Bulletin*, 2, 178-182 [in Ukrainian].
 15. Usach, B.F. (2008). *The control and audit*. (7th ed). Kyiv: Znannia-Pres.

Nataliia Holovchenko, Associate Professor, PhD in Economics (Candidate of Economic Sciences)

Oleksandr Holovchenko, Associate Professor, PhD in Economics (Candidate of Economic Sciences)

Centralukrainian National Technical University, Kropyvnytskyi, Ukraine

Building of Effective Control Systems for Settlements of Non-household Consumers in Terms of Various Forms of Payment for Consumed Energy Resources

The purpose of this article is to formulate the main direction of improvement of data about receivables generated in information control subsystems of trading companies that supply traditional energy resources (natural gas and electricity) to non-household consumers, in terms of forming a full cash flow management system in strict connection with the terms of contracts.

The article systematically considers the problem of inadequate control over the payments for the consumed energy resources by non-household clients of domestic trading energy companies. The law aspects governing the contractual relations of the partners during the supply of energy resources are established. The typical conditions of payments for the consumed energy resources and ways of their adequate reflection in information subsystems of trading companies are defined.

It is assumed that in order to solve the applied task, the information subsystems of accounting and control of trading companies must operate with the following information, which will be provided to the management system to make informed management decisions: a) general payment terms of each non-household counterparty; b) the current schedule of payment of each counterparty in connection with the terms of the signed contract; c) binding payment terms to the month of delivery (M); the month preceding the month of delivery (M - 1) and the month following the month of delivery (M + 1); d) dynamic change of the payment schedule according to additional agreements signed by the partners.

As a result of research of the specified problem in all important aspects, practical recommendations on display in information subsystems of trading companies of the information on the schedule of payments for the consumed energy resources with a reference to a month of delivery are developed. Therefore, specific solutions are proposed for the algorithmization of procedures for controlling the timeliness of payments to counterparties and the formation on this basis of the necessary information for the management system of overdue debt. Further research in researched direction should focus on improving the final documents on the control of payment discipline of counterparties and management reporting on the timeliness of counterparties' payments for energy consumed.

payment system, control of payments, receivables, payment terms, payments schedule, energy resources

Одержано (Received) 03.12.2020

Прорецензовано (Reviewed) 10.12.2020

Прийнято до друку (Approved) 21.12.2020